

Вида Огњеновић

ПРАВА АДРЕСА

Нама се живот стварно изругује. Не могу да верујем да нас тај бог, ако га има, толико презире, муцала је, гушећи се, што од беса, што од запрепашћења, Вера Пиварски, кад је сазнала да је била хероина једне опасно рискантне љубавне преписке, а да тога није била свесна. Ко нас то држи као лутке на концу и бездушно цима да љоскамо час на нос, час на леђа, беснела је. Играчке неке хировите немани, ето шта смо, али неће то моћи тако, викала је жустро, парајући ваздух рукама, у пози боксера перо-лаке категорије, који се упиње да докаже да је побеђен неким кварним триком. И без обзира што је од сазнања прошло много година, она сваки пут управо тим реченицама отвара свој исповедни монолог о чудном заплету с писмима, али сада то чини замишљено, скоро тајанствено, као што какав шаховски мајстор смишљеним потезима фигура изводи проверено отварање партије. Кратким уводом и нарочито подешеном интонацијом, Вера је очигледно хтела да своју причу вине у шири мисаони простор и мистичнију ауру но што би их имао опис неког приземнијег доживљаја. После уводног коментара општије природе, обично долази питање слушаоцу да ли му је већ причала о писмима. Но и оно се може сматрати стајаћом поштапалицом, јер одговор који иначе и не саслуша, ни најмање не би утицао на наставак разговора. Заправо, ретко се дешавало да је ко покушао, а још ређе да му је успевало да Веру прекине у њеној намери да се по ко зна ко-

ји пут поново упусти у речито склапање финих ситница, случајности и обрта у, слушаоцу најчешће већ познату, интимну приповест о писми-ма другог секретара немачке Амбасаде, коју је она сматрала не само личном, већ историјском догодовштином вредном толстојевског захвата, а камоли њеног опривавања.

Питање саговорнику да ли је већ чуо њену причу је заправо пуки реторички украс, јер је и сама знала да би се у њеном пријатељском кругу тешко нашао ико кога је њена усмена тачка мимоишла, односно да је није чуо онолико пута колико је она хтела да је пред њим изведе. Ипак, мора се признати да то није никакав доказ њене говорљиве наметљивости. Напротив, како њихов мали град није био баш неки активни гејзир занимљивих догађаја, природно је да су морали да се испомажу међусобним оживљавањем успомена.

Свесни тога, били су просто захвални судбини што је баш у њихово време у једном блиском случају тако бизарно измешала карте и наместила им необичну згуду на коју су се убрзо навукли као на какав благи наркотик. Временом су постали прави зависници од те Верине приче. Нису, међутим, ни најмање уживали у покушајима да је неко пред њима препричава. По неком прећутном слушалачком мњењу, Вера је, као посредни учесник у заплету, имала не само извесно ауторско, већ и морално право на сваку реч у опису тог необичног збитија. Тако се некако створило убеђење да би га свака, ма и најмања измена у излагању, или редоследу, просто оскрнавила. Чак и ако би га нови причалац знао напамет, што је можда у много случајева и било вероватно, с обзиром на често слушалачко искуство, недостајала би му она Верина аутентична уверљивост доживљаја, потцртана нарочитом миком, модулационим трептајима у гласу и значајним паузама којима је најављивала неки наглији обрт, зачудност, или откриће. Вера у ствари није причала, већ пре би се рекло да је све то изводила, као какву добро увежбану монодраму, или секвенцу из филма у којем је играла главну улогу. Уживаоци њеног извођења тражили су да у причу иницира и њихову децу кад би до ње дорасла, виђеније госте, даљну родбину и нове познанике, па се тако ширио круг познавалаца те необичне животне шараде и њеног наставка у ништа мање шароликом Верином интимном играчку.

Сама прича је, право речено, доста једноставна, али овај би исказ и Веру и њене слушаоце разбеснео до крвавих беонача, а свако ко га изусту ризиковао би да буде исмејан као телевизијским тривијалијама затрован дудук без маште и дара за разумевање иоле сложенијег заплета.

Нама се живот стварно изругује... као што каже Вера, а с њом се у једној прилици заиста јесте мало нашао.

Упознали смо се у лето почетком шездесетих. У ствари у петак вече, седамнаестог јуна шездесет четврте, на једној вечери у сепареу ресторана

на „Златни бокал”. Неки свечани пословни састанак. Није неки, него знам тачно и какав. Представници познате немачке фирме за извоз фабричке опреме и руководиоци новосаграђене фабрике за прераду воћа из нашег места, прослављали су успешно потписан уговор за увоз најмодернијих немачких машина за нови фабрички погон. Странци су на реверима носили визиткарте са именима испод којих је крупним словима писало VDMA, ваљда им се тако звала компанија. То сам тада видела први пут. Осим пословних људи, с наше стране прилично масовно присутних, за столом су седела и два виђена покрајинска политичара са супругама, наравно да знам и који, али то сад није важно, и други секретар Амбасаде Немачке задужен за економске односе двеју земаља. У средини веома агилни преводилац који није стизао ни гутљај пића да узме, толико је посла имао. Осим њега нико није могао течно да се споразумева са гостима, мада су многи покушавали да пласирају своје школско натупање, срећни што се сећају шта значи „шнапс”, или „вајн”.

Е, сад не зна се да ли је баш било неког протокола, или је све средила она сила која нас држи као лутке на концу, тек млади дипломата је седео поред мене, шта да кажем, прилично zgodне супруге директора фабрике у изградњи, инжењера Мирка Пиварског. Другарица-госпођа Пиварски је, наравно, ћутала и безнадежно се смешкала на све што би гост рекао. И да сам имала шта да кажем, преводилац је био исувише заузет да би преводио нашу лаку конверзацију, мада је она за мене била све осим лака.

Разликовао се од свих, (ту Вера благо затвори очи као да гласно сањари), прво није имао трему као наши који су били ознојени од дерњава и пословног узбуђења. Говорили су на сав глас, често сви у исто време, покушавајући да што боље објасне шта хоће, тако да је и преводилац морао повремено да се с њима надвикује пошто му није успевало да их примири.

Не могу да кажем да је дипломата био неки лепотан. Млад, закључила сам да му је тридесет и седам-осам, повисок, плав, не баш витак, густе коврцаве косе, мало превише црвен у лицу, дакле ништа нарочито. Само од њега се према мени ширила нека врелина. Кад би ме у разговору случајно додирнуо, чинило ми се да ће ми ту остати опекотина. И опекала сам се у ствари. Знао је неколико наших речи, па је покушавао да разговара са мном служећи се гестикулацијом и разним другим језицима од којих сам ја, нажалост, разумела само српске речи, а и то с тешкоћом због његовог немачког изговора. Припадам генерацији која је у школи учила руски, усто језици нису никад били моја специјалност. Углавном, схватила сам да ми каже да ми је лепа коса и да миришем на јасмин. За назив цвета је ипак припитао тумача.

Какав га је сад јасмин спопао, питала сам се у себи. Нисам се ничим била намирисала, осим ако то није био мирис моје тадашње кре-

ме за лице, зване *Тен-сан*. Нисам знала о чему да разговарам с њим, само сам се кезила, као урођеници кад им деле помоћ. Јело нисам ни такла у страху да нешто не испустим, или проспем у крило. Најзад сам се присетила да га упитам како се зове, јер нисам запамтила кад смо се представљали једно другоме, а у ствари могла сам то да прочитам са картице на његовом реверу, али ето, мислила сам да треба бар нешто да проговорим.

Управо је жвакао парче пљескавице, па се извинио, а онда то на брзину прогутао, обрисао уста салветом, окренуо се према мени и галантно, с осмехом изрецитовао: Хорст Георг Дешнер, драго ми је. Вера Пиварски, прошаптала сам механички и устала да се рукујем, што је био незамисливо глуп гаф. Али ја сам тада била скоро дете, као што знате, удала сам се одмах после матуре, откуд сам ја знала како да се понашам са дипломатама.

После вечере смо прешли у велику салу са оркестром, где су нам послужили кафу и десертна пића. У датом моменту Хорст је пришао Мирку, мом мужу, који је, олабављене кравате дахтао преморен од непетих договора са челично прецизним немачким прокуристима. Запитао га је да ли му дозвољава да с његовом женом, то јест са мном, отплеше једну игру. Мирко га најпре ништа није разумео, јер је био сможден и нервозан од силних дискусија, поготово што је преводилац наступио као да су у питању озбиљни међудржавни преговори. Но кад је најзад схватио о чему је реч, скоро се засмејао. Одмахнуо је руком и рекао: ма, ајте молим вас, наравно да можете, само ви играјте.

Свирали су енглиш валцер, а затим танго стискавац. Испрва сам се држала круто, стрепећи да ко не примети како сам се скоро бестидно прилепила уз Хорста и колико у томе уживам. Играла су још два пара, један наш политичар са својом, а други са женом Мирковог помоћника, такође утонулог у пословно обарање руке са Немцима. Не знам да ли су обраћали пажњу на нас.

Окрећем се на подијуму за игру, не баш спретно, али чини ми се као да сам негде у неком великом светском граду. Ево, играм заводнички секси плес са zgodним фрајером којег сам управо срела, али с којим ћу још ове вечери побећи његовом лимузином некуд у непознатом правцу, о чему ће после писати новине, али ми ћемо тада већ бити у Паризу или Лондону и нико више неће моћи да нас заустави. Осећала сам се као Рита Хејворт у једном од њених авантуристичких филмова. На њен начин сам забацивала главом од тренутка кад ми је рекао да му се допада моја коса. Кад смо, после трећег плеса сели, поручила сам коњак. За ово дивно вече, рекла сам на српском, али неким нарочитим гласом, не би ли то деловало дамски (а њему је, вероватно, звучало крајње извештачено, као што је и било). Куцнула сам се с Хорстом, значајно утапајући поглед у његове очи, и искапила пиће на

душак, држећи чашу између палца и кажипрста, да бих што више личила на неку велику заводницу како је замишља мали Ђокица.

Све је ово у Верином излагању било пропраћено одговарајућом мимиком, покретима и гласовним модулацијама.

Касније јој је дао визиткарту, записао у блокчић њену адресу и, мада се она томе учтиво противила, отпратио је до тоалета, куд се она, како каже, била упутила да поправи шминку, а у ствари да мало влажним рукама охлади образе. Није ни слутила (и на томе веома инсистира) да ће тек тамо испред заклоњеног улаза до краја размазати кармин у дугом филмском пољупцу са Хорстом. А пошто је била сасвим неспремна на такво изненађење (и то подвлачи као живу истину), сматрала је да је на тај силовити гест одговорила крајње неспретно.

На растанку је захвалио Мирку што му је дозволио да плеше са мном, мени је упутио један од оних усијаних погледа и наклонио се. И шта се са мном догодило те вечери, не могу тачно да објасним. У ствари ништа се није догодило. Само сам, бар у сопственим очима, постала Рита Хејворт.

Пети дан јој је стигло писмо од њега. Покушавала је да га рашчита, набавила је речник, исписивала у свеску и састављала реч по реч, али није јој успевало. Схватила је да је писмо љубавно, али га ипак није разумела. Невоља је што није никога могла да замоли за помоћ.

И на том месту у причи, после мале паузе, која само треба да најави изненадно решење, Вера у разговор уводи нову личност.

У узалудном дешифровању писма и домишљању шта да радим, изгубила сам три-четири дана и онда ми је у моменту синило кроз главу да сам заиста права правцата гуска. Скоро да сам сама себи лупила шљагу. Како се нисам сетила да истог часа одем код Розе, моје кројачице.

Њој је и отишла и поверила јој ту своју младалачку невољу.

Розалија Милер-Докић није заправо била никаква шнајдерка, како ју је она представила Хорсту кад су се први пут видели. Она је кћер бившег хотелијера, Јохана Милера, а без његовог благослова удата за адвоката Благоја Докића. Отац није преживео послератну конфискацију имовине, а муж је, одбивши да се из заробљеништва врати у комунистичку земљу, затражио развод, новом женидбом добио америчко држављанство и настанио се у Сијетлу. Кад је остала сама са седмогодишњим сином и старом мајком, живела је од продаје наслеђених ствари, али су залихе накита и финог порцелана опасно почеле да се тање. Схватила је да, као приказани богаташки изданак и жена емигранта, неће моћи да бира службу. У државна надлештва је нису примали, иако је била школована, па је одлучила да заједно с мајком искористи своје знање кројења и шивења из грађанске школе. Мати је у томе била вештија, али се временом и она подучила и оспособила, па су имале доста посла и све троје су могли ле-

по да живе. Штавише она је и даље била на гласу као негована и нај-елегантнија дама у граду, иако потпуно недостижна за кавалере из новог поретка. А није да нису покушавали.

И тако је Вера Пиварски, њена веома добра муштерија, млада, добро удата, госпођа-другарица, донела једног касног поподнева у Розин салон, преуређен у кројачку радионицу, неко писмо и замолила је да с њом нешто поразговара насамом.

Пошто су се договориле да све остане најстроже међу њима, Роза је с извесним ужитком, наглас превела Хорстово писмо. Било је пуно кавалерске нежности и комплимената за Веру, усто, млади дипломата је позивао да вечерају заједно у Београду, у том и том ресторану тог и тог дана, додао је да с нестрпљењем чека њену одлуку. Ваш Хорст, заљубљен као дечак, писало је на крају. То је Роза прочитала два пута.

Одговор му је, уз Розину завереничку подршку и ватрени подстицај, сместа написан, ту за њеним писаћим столом. Прво су саставиле концепт. Вера је диктирала, преправљала, тражила речи, црвенела, смејала се, с времена на време се са страхом заустављала, да би се мало касније бацала на састав с новом енергијом. Позив на састанак је, наравно, прихваћен.

И тај пут у Београд и сусрет и све остало (по томе како је једном случајно поменула луксуз хотелске собе, могло би се закључити... и тако даље) било је за Веру још једна филмска секвенца у њеној реалности.

У Београд је отпутовала са Розом. Она јој је заправо покривала тај излет. Тобоже ишле су у куповину ципела и неких материјала за хаљине.

Утроје су попили кафу у нареченом ресторану, па се Роза, према ранијем договору, извинила и отишла. Док су седели заједно, мало им је послужила и као преводилац, а њих двоје би се заборавили и разговор се настављао на немачком без превода, па је Хорст нагло прекидао и извињавао се на српском, милујући Верину руку (кад то каже, Вера увек благо једва додирне своју руку да боље дочара Хорстову деликатност). Но ипак је тада искористила Розино присуство да Хорсту детаљно, иако бојажљиво објасни колико је опасно да јој пише на њену кућну адресу, и предложила му да писма иду преко Розе и да се у њима, за сваки случај, не помиње Верино име.

Тако је и било. Хорст је све одлично разумео. Следећим писмом заказан је састанак у Новом Саду, па иако је то било знатно ризикантније него да се виде у Београду, Вера је одговорила потврдно. Роза је и овога пута била параван. Није се, истина, дуго задржала на заједничком кафенисању, нити је чекала Веру да се у свој градић врате заједно. Вера мисли да је Хорст инсистирао да тако буде.

Једном је он изненада дошао са неким немачким инжењерима, да обиђе фабрику. Домаћини су их љубазно извели на ручак, па их је Мирко позвао после тога својој кући на кафу.

Само што се нисам срушила кад ме секретарица позвала телефоном и задихано ми саопштила да ће ми ти и ти гости банути кроз пола сата, а није стигла раније да ми то јави. Смакла сам са себе тренерку, као змија кошуљицу, али нисам знала шта да обучем. Да ли да се упарадим, или да изигравам лежерност, као да су ме затекли случајно. Провлачила сам се кроз блузе, сукње и хаљине, правила морске комбинације, спаривала летње и зимско, стављала и скидала перле, мењала ципеле и сандале, али ми се ништа није допадало. На крају сам се, пет минута пре но што су стигли, у очајању одлучила за црне панталоне и белу кошуљу, најсмешнију од свих могућих комбинација. Изгледала сам као средњошколка на првој игранци.

Сећате ли се моје жене, питао је Мирко, уводећи госте у дневну собу. Како да не, дивно изгледате, госпођо Пиварски, додао је љубазно Хорст, као да се тек присећа и чуди где смо се ми оно срели и откуд би он могао да ме познаје. Какав глумац, помислила сам, црвенећи до стопала.

Онда је за извесно време настала пауза у преписци и виђању. Вера се узнемирила. Он није давао гласа од себе за више од две недеље, мада су се били другачије договорили. Посаветовала се с Розом и заједно су одлучиле да му се Вера јави. Роза је превела њено кратко писмо у којем му каже да је веома уплашена, да се брине да му се нешто није догодило и пита да ли могу да се ускоро виде у Београду на старом месту тог и тог дана у то и то време.

Видели су се, иако његов одговор није стигао пре, него тек после њиховог састанка. Она је за сваки случај отишла на назначено место, не сачекавши његову потврду, верујући да он можда има неки проблем у вези са дописивањем. И добро је урадила.

Видели су се још једном, па иако се веза, по њеном мишљењу, била усталила, он је после тога проредио јављање.

Дуго ни речи од њега, мада сам свакога дана обилазила Розу. Онда ми је стигла честитка за Нову Годину. На слици Деда Мраз саставља руке насмејаног младог пара уз натпис: Срећа је лепша удвоје. Ја сам то схватила као женидбену понуду. У ствари, верујем да је тако и било. А можда и није. Сад више ништа не знам. Живот нам се заиста изругује.

Одговорила сам му без Розине помоћи. Направила сам честитку сама. Свилом сам облепила папир и на белој свиленој подлози од борових иглица лепком састављајући слова, написала: Ich liebe dich. Ја сам сматрала да сам на тај начин најбоље изразила колико сам добро разумела онај ребус са новогодишње честитке.

Није било одговора. Два пута сам му затим писала на српском позивајући га да се нађемо на старом месту. Није долазио.

Негде крајем маја дошао је опет изненада у фабрику и секретарица ми је телефоном пренела да су карте за концерт неких немачких музичара остављене на портирници тог и тог хотела и могу се подићи дан пре концерта после шест сати. Ако смо муж и ја расположени, њему ће бити драго. Наравно да сам отишла и на тај састанак.

И опет је после тога настао прекид.

Лагано сам схватала да је мој излет у филмски живот завршен. Још сам понекад свраћала код Розе да проверим да нешто није стигло за мене, а онда сам престала, јер ме страшно нервирало њено нападно разумевање за мој губитнички положај. То сажаљење сам тешко подносила. Чак ми се чинило да је све рекла и својој мајци, иако је обећала да ће ово остати најстроже међу нама. У међувремену сам нашла другу кројачицу, па нисам више ни имала потребе да одлазим код њих.

Мирко је те године два пута путовао службено у Немачку и ишао је у њихову Амбасаду по визу. Рекао ми је да се једном приликом срео и са Хорстом и да су се срдечно поздравили. Позвао сам га да опет посети фабрику и обећао ми је да ће доћи. Знаш да ме питао за тебе, треба да га изведемо негде на ручак ако дође, додао је узгред.

Нити је долазио, нити смо га изводили, нити сам га ја икад више видела. Ето, био, па прошао, фијууу! (уз тај звиждук, правила је руком нагао гест испред лица).

Сакрила сам она три писма и новогодишњу честитку, као драге, а тајне успомене. И сад су тамо иако смо се Мирко и ја развели пре неку годину. Само сам им у међувремену придодала и ова остала.

На том месту у причи, после мале паузе, Вера своје слушаоце неизоставно продрма реторичким питањем: каква то остала, сигурно се питате ви у чуду. Е па таква. Сад ћете чути каква, одговарала је сама.

Прошло је седам-осам година од тог мог излета у филмску стварност. У међувремену сам се вратила на Технолошки факултет и тих дана сам управо интензивно учила за задњи испит пред дипломски. Мирко је обично кад је одлазио на посао, водио децу код мојих и свраћао по њих на повратку. Седела сам на поду окружена уџбеницима, белешкама и другим разним књижуринама, подвлачила сам важне реченице и бубала их напамет. Чинило ми се да ми је глава као омање буренце. И усред тога лудила, у посету ми је изненада дошла Роза Милер, коју нисам била срела не памтим откад. Удешена, под пуном шминком, фризура тип-топ, обучена не може бити отменије, фина го-спођа Роза испунила је моју неуредну собу високим, дамским стилем.

Обрадовала сам се посети. Био је крај маја. Леп дан. Поздравиле смо се, кокетно ми је предала букетић нарциса, села уљудно, и смеши-

ла се, на онај њен господски начин. Извинила сам се за неред, објаснила јој да сам у хаосу због испита. Мирко је срце, он одводи и доводи децу, додала сам узгред, да јој нагласим да нисам расположена да причам на тему наше некадашње тајне. Оћутала је ту опаску, одбила кафу, није хтела ни сок. Седела је и ћутала.

Онда је из лепо обликоване, модерне платнене торбе извадила повећи коверат повезан пантљиком и пружила ми га. Ово теби припада, Verichen (то је био Хорстов деминутив за мене), предајем ти ова писма и хоћу да знаш, стидим се због свега.

(Вера притом афектира, опонашајући Розине покрете и глас.) Каква су ово писма, гледам је блесаво. Шта си ми то донела.

То су ти писма од Хорста.

Шта, питам ја, као да ме изненада ошамарила.

Добро си чула шта. Писма од Хорста, кажем ти лепо, одговара она. Писма од Хорста и прави доказ мога лудила, драга Вера. Има их око десетак. У ствари тачно једанаест. Ето, шта да ти кажем, у једном моменту сам просто сишла с ума. Нисам више владала собом. Не могу ти описати завист коју сам осетила видећи вас двоје заједно у дивном узајамном усхићењу. И то се код мене само погоршало кад су ова искрена, нежна, љубавна писма почела редовно да стижу на моје име и адресу. Затекла су ме јадну, остављену, усамљену, жељну мушке благодати, пажње и кавалерства. Налазила су ме како клопарајући шиваћом машином старим и кривим кичму и са свега четрдесет година живим живот увеле старице. И обузело ме неко усијано лудило. Свако јутро сам у паничном нестрпљењу гледала на сат у очекивању поштара. Лецнула бих се сваки пут кад ништа не би донео, али сам се тешила тиме да долази сутрашњи дан који доноси могућност да ново писмо стигне. И стизала су. Та су ми писма постала лек. Увече, пошто мајка легне и све се смири, седала бих за сто и каткад до јутра састављала одговор. Писала сам му искрено и топло као истински заљубљена особа, што сам и била. Објашњавала сам му да не можемо да се видимо, јер је то опасно за обоје, али да ћемо се једнога дана састати заувек. На његове исто тако жарке љубавне изјаве и поруке одговарала сам тражећи најлепше изразе, тепала сам том негованом, лепом мушкарцу, волела сам га пуним дахом. Живела сам у тим нежностима које смо писмено измењивали. То што су његова писма почињала реченицом: *Најмилија моја Рози*, чинило ме срећном. Нисам ја уображавала, ја сам била убеђена да је све то право. Одбијала сам и да помишљам на то да ништа од тога није како ја маштарим, да су све те речи намењене некој другој жени. Да их ја у ствари крадем. Нашла сам човека чија ми је љубав била потребнија од ваздуха, никаква друга истина о томе ме није занимала. Живела сам у тим писмима, изван свега што ме окруживало.

Ево ти их, Вера. Осећам се као неко ко је ухваћен у некој срамној радњи. У задњем писму пише да ће доћи да се опрости и да ти остави адресу, јер путује у Каиро, на нову дужност. Одговорила сам му да, нажалост, нећу бити овде у то време, осим тога да би то било веома опасно, јер сам већ два пута била у полицији. Наша је преписка упала у очи, испитивали су ме о нашој вези. Објаснила сам им да је све међу нама крајње приватно, интимно. Да он никад од мене није тражио да скупљам податке, или да реферишем о било коме, или било чему, осим наше љубави и...

Је ли то било тачно, прекинула сам је уплашено. Јесте, рекла је Роза озбиљно. Све је тачно што сам рекла и њему, и њима и теби. Тачно је да су ме два пута позивали у полицију, тачно је да од мене, мислим од тебе ништа није тражено у полицијском смислу. Једино није тачно да је била у питању наша љубав. Она је, у мом случају, нажалост, била једнострана.

Кад будеш расположена, позови ме да ти преведем шта ти је писао, рекла је, а затим устала, руковала се са мном и кренула ка излазу.